

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1941 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneställningen för viss till aktiv stat inom försvarsväsendet överförd personal.

(1:a avd.)

I propositionen nr 33 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1941, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna grunderna utfärda bestämmelser om placering i löneklass och beräkning av tid för uppflyttning i högre löneklass för personal, som i anslutning till 1940 års lagtima riksdags beslut om befälskadrens utökning överförts från övergångsstat, reservstat och reserv till officers- och underofficersbeställningar på aktiv stat vid försvarsväsendet.

Frågan om löneställningen för viss till aktiv stat inom försvarsväsendet överförd personal sammanhänger närmast med den ökning av befälskadrens vid armén, som beslutades av 1940 års lagtima riksdag och innebar, att omkring 400 officers- och över 200 underofficersbeställningar skulle besättas med personal, som icke förut tillhörde den aktiva staten, men den gäller jämväl personal som på samma sätt överförts till aktiv stat vid marinen och flygvapnet.

Sedan Kungl. Maj:t, enligt av riksdagen lämnat bemyndigande, fastställt personalstater för arméns truppförband m. fl. att gälla under budgetåret 1940/41, har ett successivt tillsättande av de nytillkomna beställningarna ägt rum, så att i närvarande stund större delen av dessa beställningar äro besatta. Härvid har inplaceringen i tjänsteställning (turberäkning) i vederbörlig tjänstegrad ägt rum enligt den regeln, att de nya beställningshavarna från reserven placerats omedelbart efter de i avseende å officerskurs (furirskola) jämnåriga beställningshavarna å aktiv stat, under det att de från övergångsstat överförda återfått sin tidigare tjänsteställning.

Löneställningen för ifrågavarande personal bestämmes, därest särskilt beslut icke meddelas i ämnet, enligt föreskrifterna i det militära avlöningsreglementet (Sv. förf.-saml. nr 275/1939). De bestämmelser, som härvid närmast komma i betraktande, innebära i huvudsak följande.

Huvudregeln för löneklassplacering, innefattad i reglementets 7 § 1 mom., innebär att beställningshavare vid tillträdet av ordinarie beställning inom

lönegrad, som upptager mer än en löneklass, erhåller lön enligt den för lönegraden fastställda lägsta löneklassen; enligt 2 mom. i samma paragraf tillhör han samma löneklass i tre år, innan han kan uppflyttas i den nästa. I förevarande sammanhang saknas anledning ingå på andra avvikelser från denna huvudregel än de som avses i reglementets 13 § 1 mom.

Sistnämnda författningsrum stadgar rätt för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva, att beställningshavare placeras i högre löneklass än den, till vilken han enligt bestämmelserna i 7 § 1 mom. skolat hänföras. Detta gäller enligt 13 § 1 mom. första stycket beträffande beställningshavare, som från reservstat eller reserv övergår till någon av löneplanerna Oa (officerare) och UO (underofficerare), om och i den mån sådan högre löneklassplacering med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter prövas skälig. Enligt författningsrummets andra stycke kan sådant medgivande förekomma, därest eljest beträffande den som tillträder beställning, tillhörande någon av nyssnämnda löneplaner, med hänsyn till föregången långvarig statsanställning och därunder åtnjuten avlönning synnerliga skäl föreligga för placering i högre löneklass.

Vidare innehåller det militära avlöningsreglementet (15 §) en särskild bestämmelse avseende löneklassplacering för möjliggörande i undantagsfall av förvärvandet (bibehållandet) av särskilt kvalificerad person för viss befattning. Denna bestämmelse, som emellertid endast är tillämplig beträffande rekrytering av civilmilitär personal, innebär, att Kungl. Maj:t i sådant fall äger att inom vissa gränser bestämma lön enligt högre löneklass än som följer av de allmänna reglerna.

Karakteristiskt för avlöningsreglementets byggnad är sålunda, då det gäller lörens bestämmande, att reglementet i fråga om placering i löneklass stadgar en bundenhet, som endast i vissa angivna undantagsfall kan av Kungl. Maj:t jämkas.

I skrivelse den 20 maj 1940 har *chefen för armén* gjort framställning rörande bland annat löneställningen för den ifrågavarande, i särskild ordning till aktiv stat överförda personalen och därvid anført, bland annat, att det för att erhålla väl kvalificerad personal vore nödvändigt, att personal som överflyttades till aktiv stat erhöle en lämplig tjänsteställning i förhållande till sin ålder och tillförsäkrades lön motsvarande denna tjänsteställning, varvid bestämmelserna i 13 § militära avlöningsreglementet borde så tillämpas, att officer, underofficer eller furir, som överflyttades till beställning på aktiv stat inom någon av löneplanerna Oa eller UO, hänfördes till löneklass som icke vore lägre (högre) än den, som innehades av beställningshavare, vilken inom samma lönegrad komme att i tjänsteställning stå närmast efter (före) den sålunda överflyttade. Med anledning av det anförda hemställde chefen för armén, att i samband med överflyttning till aktiv stat av i skrivelsen omförmälda personal dels bestämmelserna i 13 § militära avlöningsreglementet så tillämpades att officer, underofficer eller furir, som överflyttades till beställning på aktiv stat inom någon av löne-

planerna Oa eller UO hänfördes till löneklass, som icke vore lägre (högre) än den som innehades av beställningshavare, vilken inom samma lönegrad komme att i tjänsteställning stå närmast efter (före) den sålunda överflyttade; dels den för uppflyttning till högre löneklass stadgade tiden i den lägre löneklassen räknades från och med den dag, som i detta avseende gällde för i tjänsteställning inom lönegraden närmast efter stående beställningshavare, eller eljest från och med dagen för överflyttningen till aktiv stat.

Över framställningen hava arméförvaltningens civila departement, statskontoret och försvarsväsendets lönenämnd avgivit utlåtanden.

Arméförvaltningens civila departement har framhållit, att det ur synpunkten att på enklaste sätt kunna verkställa en inplacering i löneklasser av de beställningshavare, som komme att överflyttas till aktiv stat, i och för sig icke syntes vara något att erinra mot det framställda förslaget. Enligt detta skulle emellertid den ur militära synpunkter verkställda inplaceringen av beställningshavarna i en viss tjänsteställning och turberäkning komma att bliva bindande även i fråga om löneklassplaceringen. För ernående av önskvärd enhetlighet och kontroll syntes det därför önskvärt, att normerande regler av Kungl. Maj:t meddelades i fråga om vederbörandes turberäkning eller ock att beslut därom i varje särskilt fall meddelades av Kungl. Maj:t även beträffande innehavare av beställning, som tillsattes av underordnad myndighet.

Statskontoret har icke ansett sig kunna tillstyrka, att ifrågavarande till aktiv stat överflyttade personal genom en generell föreskrift bereddcs fördelaktigare ställning i lönehänseende än som skulle hava tillkommit densamma med tillämpning av de »allmänna» tillgodoräkningsreglerna (7 § 1 mom.). Ett medgivande av sådan omfattning skulle nämligen enligt statskontorets mening kunna leda till betänkliga konsekvenser. Genom stadgandet i 13 § 1 mom. förefunnes emellertid redan nu möjlighet för Kungl. Maj:t att för visst fall medgiva beställningshavare, som övergått från reservstat eller reserv till aktiv stat rätt att erhålla förmånligare löneklassplacering än som med tillämpning av de allmänna lönetursreglerna i 7 § 1 mom. kunde äga rum. Då möjlighet syntes böra hållas öppen för Kungl. Maj:t att, där det med hänsyn till omständigheterna funnes skäligt, medgiva dylik förmån för hela den i framställningen avsedda personalen, funne sig statskontoret böra föreslå, att det Kungl. Maj:t i 13 § 1 mom. 1 stycket avlöningsreglementet givna bemyndigandet utsträcktes att omfatta jämväl beställningshavare, som överflyttades från beställning på övergångsstat eller över stat.

Försvarsväsendets lönenämnd har, efter redogörelse för förslagets innebörd och bestämmelserna i förenämnda 13 § 1 mom., uttalat, att lönenämnden icke kunde tillstyrka utfärdandet av generella bestämmelser utan ansåge, att frågor av förevarande slag borde prövas i varje särskilt fall i anslutning till bestämmelserna i 13 § gällande militära avlöningsreglemente.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande:

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen hava genom beslut vid 1940 års lagtima riksdag ett betydande antal nya militära beställningar, avsedda att tillsättas under innevarande budgetår, tillförts arméns befälskadrer. För rekrytering av dessa nytillkomna beställningar har avsetts och, i den mån beställningarna tillsatts, tagits i anspråk huvudsakligen personal överflyttad från arméns reserver och övergångsstat. De från reserven överflyttade beställningshavarna hava i allmänhet fått genomgå viss utbildning och provtjänstgöring. Härmed har givetvis äsyftats att efter urval åstadkomma en fullgod rekrytering, så att de överflyttade skola kunna anses likvärdiga med motsvarande beställningshavare å aktiv stat. Vid utnämning till de nytillkomna beställningarna har också, såsom förut nämnts, den regeln följts, att från reserven överförd personal i tjänsteställning placerats närmast efter sina jämnåriga å aktiv stat, under det att beställningshavare från övergångsstat återfått sin tidigare tjänsteställning.

Det spörsmål, som här föreligger, rör de överflyttades löneställning.

Enligt de allmänna lönetursreglerna i det militära avlöningsreglementet — som i detta avseende överensstämmer med de andra statliga avlöningsreglementena — inplaceras den utnämnde beställningshavaren i den lägsta löneklassen inom vederbörlig lönegrad. För uppflyttning i högre löneklass erfordras att hava tillhört löneklassen i tre år. De modifikationer, som beröra dessa allmänna regler om löneklassplacering och tillgodoräknande av tid för uppflyttning i högre löneklass, sakna i förevarande sammanhang betydelse.

Av det sagda följer, att vid en tillämpning av de allmänna lönetursreglerna de här avsedda nytillkomna beställningshavarna — utan avseende å ålder eller tjänsteställning — i fråga om löneställning skulle komma att placeras i den lägsta löneklassen av den lönegrad, som motsvarar den beställning de genom utnämningen erhållit. Till belysande av denna löneklassplacerings ekonomiska innebörd må framhållas, att differensen mellan lönebeloppen i högsta och lägsta löneklasserna (3—7) inom den lönegrad, som i förevarande fall torde vara den mest aktuella, lönegraden Oa 2 (löjtnant), uppgår till icke mindre än 2,580 kronor om året (å I-ort).

Vid bedömande av frågan, huruvida en fördelaktigare löneställning än den, som följer av de allmänna lönetursreglerna, bör beredas ifrågavarande beställningshavare, synes avseende böra fästas därvid, att från statens sida särskilda åtgärder vidtagits för att stimulera till övergång till de nya beställningarna, vilka åtgärder haft sin grund i ett statens intresse att snabbt och på ett tillfredsställande sätt få beställningarna besatta. Härigenom skilja sig de nu föreliggande fallen från tidigare fall av övergång till aktiv stat, något som också synes förringa värdet av den jämförelse, vissa myndigheter gjort med tidigare praxis. Med hänsyn till motiven och sättet för den rekrytering, som här skett, synes det mig icke tilltalande att låta åtskilliga av de nytillkomna beställningshavarna intaga en väsentligt sämre ställning i lönehänseende än jämnåriga eller i många fall yngre kamrater. Detta skulle säkerligen för många framstå som en orättvisa, något som även ur psykologisk synpunkt måste anses betänkligt. I betraktande av den levnadsålder, i vilken dessa nytillkomna beställningshavare befinna sig, och den försörjningsskyldighet, som åvilar flertalet av dem, tala uppenbarligen, allmänt sett, även starka billighetsskäl för att dem medges en fördelaktigare löneställning än de skulle erhålla vid en tillämpning av endast de allmänna lönetursreglerna.

Såsom från vissa myndigheters sida framhållits läser en tillämpning av 13 § 1 mom. allenast hava varit avsedd att ifrågakomma vid prövning i enskilda fall av uppkommande frågor om löneklassplacering vid övergång från reserv

eller reservstat till beställning å aktiv stat. En sådan individuell prövning beträffande den nu ifrågavarande personalen skulle — även om den vore möjlig att utföra — icke gärna kunna leda till tillfredsställande resultat. Jag anser det därför nödvändigt, att det förevarande spörsmålet om löneklassplacering löses efter linjer som kunna generellt tillämpas beträffande samtliga i detta sammanhang till aktiv stat överflyttade beställningshavare. Chefen för armén har uttalat sig för en sådan lösning av frågan, att tjänsteställningen borde vara avgörande för löneturen och att vederbörande beställningshavare sålunda borde erhålla den löneklassplacering, som innehades av den närmast före eller närmast efter honom i tjänsteställning stående, förut aktiv stat tillhörande beställningshavaren inom vederbörande lönegrad. En lösning i huvudsak efter denna linje skulle onekligen vara ägnad att på ett enkelt och enligt min mening ur olika synpunkter tillfredsställande sätt avväga löneställningen för personalen ifråga.

Av de olika alternativ för ett genomförande av det utav chefen för armén framförda uppslaget, vilka vid frågans behandling underkastats prövning, har jag funnit det lämpligaste vara, att den överflyttade beställningshavaren — där han icke erhållit lägsta tjänsteställningen bland lönegraden tillhörande beställningshavare vid samma förband, personalkår etc. — i fråga om löneklass och beräknande av tid för uppflyttning i högre löneklass likställas med den närmast efter honom i tjänsteställning stående, förut aktiv stat tillhörande beställningshavaren inom lönegraden. I sak skulle detta innebära, att beställningshavaren som regel komme att i löneturshänseende vara placerad ett år efter sina redan förut aktiv stat tillhörande jämnåriga. En sådan generell inplacering läser icke kunna ske med stöd av avlöningsreglementets bestämmelser utan torde förutsätta ett bemyndigande från riksdagens sida. De speciella förhållanden som föreligga i de ifrågavarande fallen synas mig motivera, att löneställningsfrågan löses i sådan särskild ordning. Uppenbarligen kunna de regler, som här med hänsyn till särskilda omständigheter förordats, icke med fog åberopas, då fråga eljest inom statsförvaltningen uppkommer om befattningshavares inplacering i högre löneklass. Bemyndigandet synes böra begränsas till att avse de utökningar av befälskadreerna vid samtliga försvarsgrenar som beslötos av 1940 års lagtima riksdag. Skulle motsvarande åtgärder komma att framdeles vidtagas, torde frågan om utverkande av bemyndigande av liknande slag få upptagas till särskild prövning.

Jag anser mig i enlighet med det anförda böra föreslå, att riksdagens bemyndigande utverkas till att inplacering i lönetur av ifrågavarande till aktiv stat överflyttade beställningshavare må äga rum i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer jag sålunda angivit.

Kungl. Maj:ts förslag är föranlett av behovet att kunna utan prövning i varje särskilt fall, vilket gällande militära avlöningsreglemente förutsätter, bestämma löneklassplaceringen för officerare och underofficerare, vilka i samband med genomförandet av den år 1940 beslutade större krigsorganisationen övergått eller komma att övergå till beställningar på aktiv stat från, bland annat, anställningar i reserverna. Departementschefen har i sådant syfte förordat, att bestämmelser måtte utfärdas därom, att till aktiv stat överflyttad beställningshavare i fråga om löneklass och beräknande av tid för uppflyttning till högre löneklass skall likställas med den närmast efter honom i tjänsteställning stående, förut aktiv stat tillhörande beställningshavaren inom lönegraden.

Utskottet.

De av departementschefen förordade bestämmelserna innebära ett avsevärt avsteg från gällande avlöningsreglementens regler för bestämmande av löneklassplaceringen vid tillträddande av ny beställning eller befattning, men då det här gäller att säkerställa en kvalitativt tillfredsställande rekrytering av de nya officers- och underofficersbeställningarna, finner sig utskottet kunna tillstyrka departementschefens förslag. Härvid förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t, därest behov därav visar sig förefinnas, skall äga enligt samma grunder bestämma löneklassplacering för flaggkorpraler, vilka avlönas enligt manskapsavlöningsreglementet och under enahanda förhållanden som officerare och underofficerare överförts till beställningar på aktiv stat. Kungl. Maj:t torde jämväl böra äga befogenhet att vidtaga jämkningar i de av departementschefen föreslagna reglerna för lönebestämningen, då detta med hänsyn till särskilda förhållanden kan befinnas erforderligt.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1941 angivna grunderna utfärda bestämmelser om placering i löneklass och beräkning av tid för uppflyttning i högre löneklass för personal, som i anslutning till 1940 års lagtima riksdags beslut om befälskadrens utökning överförts från övergångsstat, reservstat och reserv till officers- och underofficersbeställningar på aktiv stat vid försvarsväsendet.

Stockholm den 7 mars 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Asplund, Per Gustafsson, Bernhard Nilsson, Bergman, Torsten Ström, Heiding, Bäcklund, Boman, Gillström* och *Nisser*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Isacsson, Bergström, Mårtensson, Staxäng, Bergvall, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.